

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

ELSŐ RÉSZE

Jó szertartással ők egymást értenék,
Egy tanácsból mindent, jót végeznének,
395 Vármegadás felől ki csak emlékeznék,
Vagy fő, vagy kösség, érte megöletnék.

Reá felelének, mind jóváhagyák,
Nagy örömmel az császár hadát várják,
Segétségét Úristennek csak várják,
400 Benne bíznak, életüket jobbítják.

Ily szép levelet írt vala az pasa:
"Én, ki vagyok natúljai Amhát pasa,
Az hatalmas császárnak főtanácsja,
Főkapitánya és gubernátorja."

405 Az két porkolábnak köszön, eszt írja:
Temes, Maros két felét mind elbírta,
Az császárnak hatalmában hajtotta,
Párkán, Szolnokot es néki foglalta.

"Császár akarattából titeket intlek,
410 Híven engeggyetök őfelségének
Egör várát, várasát engeggyétök,
Mel basát én küldök, béeresszétök.

Rágondolván, engödelmesök léstök,
Én es hitemre fogadok tinéktök:
415 Az császártúl minden jót nyerök néktök,
Jószágtok minden megmarad tinéktök.

Olyan szabatságban tartlak titöket,
Mint régi királyok, örökségtöket,
Mindentül megoltalmazlak titöket,
420 Ezen adom én hitös pecsétömet.

Noha engödelmesök ti nem léstök,
Az császárnak haragjában ti léstök,
Ki miá ti fejetöket vesztitök,
Erre választ neköm hamar tegyetök."

425 Isten vala az jámbor vitézőkvel,
Maradának csendes merész szívökvel
Az hadnagyok vígak az vitézőkvel,
Bisztatnak, tanítnak szép beszédökvel.

429 Eésze krónikának szép rendvel.

13. RÉSZ
(393–429. sor)

Ahmed pasa mézesmázos levele

A szakasz fő témája

A védők egységes esküje a megadás gondolatának teljes eltörléséről; Ahmed (Amhát) pasa behódolásra felszólító, ígéretekkel teli levelének pontos tartalma; valamint a védők elszánt, bátor lelkiállapota, amely lezárja Tinódi Sebestyén krónikájának első nagy szerkezeti egységét.

Mi történik ebben a blokkban?

*** 393–400. sor:** A védők és a tisztek megpecsételik a belső szövetségüket. Megfogadják, hogy tökéletes egyetértésben ("jó szertartással") fognak dönteni mindenről, és egyetlen közös tanácsként működnek. Kimondják a legvégső, kíméletlen záradékot: bárki – legyen az főtiszt ("fő") vagy egyszerű közkatona, civil ("kösség") –, aki csak kiejti a száján a vár feladásának vagy megadásának gondolatát, azonnal halállal lakol. A vitézek ezt nagy örömmel és megkönnyebbüléssel hagyják jóvá; készen állnak a szultán hatalmas seregének fogadására, miközben bűneik megbánásával és életük megjobbításával tisztítják meg lelküket, egyedül az Úristen segítségében bízva.

*** 401–408. sor:** Tinódi itt visszatér az előző részben említett török levélre, és szó szerint (vagy legalábbis tartalmilag pontosan) idézi Ahmed pasa üzenetét. A pasa nagyzó, méltóság teljes bemutatkozással indít: Anatólia ("natúljai") pasája, a hatalmas szultán főtanácsosa, főkapitánya és kormányzója ("gubernátorja"). A két "porkolábnak" (azaz Dobónak és Mecskeynek) címezve a levelet az erejét fitogtatja: azzal dicsekszik, hogy a Temes és a Maros vidékét már mind elfoglalta, behódoltatta a szultánnak, és Lipppa (Párkán) után most Szolnokot is a birodalomhoz csatolta.

*** 409–424. sor:** A levél érdemi része a klasszikus török diplomáciai taktikát követi: a mézesmadzagot és a kíméletlen fenyegetést. Ahmed kijelenti, hogy a szultán akarataból inti őket: adják fel Eger várát és városát, és engedjék be azt a basát, akit ő küld élére. Ha engedelmesek lesznek, a pasa a saját hitére és pecsétjére esküszik, hogy minden jót kijár nekik a szultánnál, megtarthatják vagyonukat, földjeiket ("jószágok"), és olyan szabadságot és békét biztosít nekik, amelyet a régi magyar királyok alatt élveztek. Ám ha makacsok maradnak, a szultán pusztító haragjával kell szembenézniük, mind egy szálíg elveszítik a fejüket – a pasa végül azonnali, gyors választ követel.

*** 425–429. sor:** A fenyegetés azonban teljesen célt téveszt. A becsületes, hűséges vitézek mellett ott áll az Isten, így a szívük csendes, de rendíthetetlenül merész marad. A hadnagyok és a katonák jókedvűek, a tisztek pedig gyönyörű, buzdító beszédekkel tartják a lelket a legénységben. Ezekkel a sorokkal zárul le az Egri vár viadaljáról való ének história első nagy könyve, azaz a felkészülés és a bevezetés időszaka.

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

- * **Vármegadás felől:** A vár török kézre adása, kapitulációja felől.
- * **Natúljai:** Anatóliai (Anatólia a Török Birodalom ázsiai, törzsterülete).
- * **Gubernátorja:** Kormányzója, helytartója.
- * **Párkán:** Itt nem a mai Párkány városa, hanem valószínűleg Lippa vagy egy másik bánáti erődítmény korabeli elírása/neve (Tinódi Lippát és környékét érti alatta).
- * **Jószágtok:** Vagyonotok, földbirtokaitok, állataitok.
- * **Hitös pecsétömet:** Hivatalos, esküvel megerősített pecsétemet.

Érdekességek

* **A kollektív vezetés elve:** Dobó és Mecskey zsenialitása abban is rejlett, hogy az ostrom előtt lebontották a merev társadalmi korlátokat. Az, hogy "egy tanácsból" döntöttek, azt jelentette, hogy a hadnagyoknak (akik között sok kisnemes vagy épp felemelkedett parasztkatona volt) valóságos beleszólást adtak a stratégiába. Ezért érezték a védők a várat a sajátjuknak, és ezért volt elviselhető a drasztikus büntetés: a törvényt közösen hozták meg.

* **A pszichológiai csapda:** Ahmed pasa levele tökéletesen mintázza azt a diplomáciai hálót, amibe korábban több magyar várkapitány is besétált. A törökök tudták, hogy a nemességnek a "régi szabadság" és a "birtok megmaradása" volt a legfőbb gyenge pontja. Dobóék azzal, hogy a levél pusztán kibeszéléséért is halálbüntetést szabtak ki, elérték, hogy ez a ravasz méreg ne kezdhesse ki a katonák morálját.

Történelmi háttér

A korszakban a török hódítás nemcsak nyers erőszakkal, hanem ilyen pszichológiai levelekkel operált. Ahmed pasa joggal érezhette magát legyőzhetetlennak: 1552 nyarán végigverte a délvidéki és temesi várakat, Temesvárnál hősie ellenállás után végül lemészárolta Losonczy István katonáit (mert Losonczy elhitte a szabad elvonulás ígéretét), Szolnokot pedig puskalövés nélkül vette be. Eger volt az első olyan pont, ahol a pszichológiai hadviselés teljesen csődöt mondott, mert a védők felismerték: a török adott szava és ígérete semmit sem ér.

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Kérdések

1. Történelem:

Hogyan használta Ahmed pasa a levelében a korábbi győzelmeit (Temesvár/ Szolnok) pszichológiai fegyverként, és miért volt Dobóék részéről létfontosságú, hogy a megadás pusztá említését is halállal büntessék?

2. Irodalom:

Mi a szerkezeti és dramaturgiai szerepe annak, hogy Tinódi pont a török fenyegető levél után, a védők elszántságának bemutatásával zárja le a krónika első részét?

3. Kreativitás:

Képzeld el, hogy egy fiatal, tapasztalatlan felvidéki katona az őrségben megijed a török tábor éjszakai fényeitől, és halkán megjegyzi a társának: „Talán jobb lenne elfogadni a pasa ajánlatát...” Írd le 3 mondatban, hogyan figyelmezteti őt a tapasztalt tizedes a várban hozott új, kíméletlen törvényre!

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Minta Válaszok:

1. Történelem:

Ahmed pasa a korábbi sikereinek (különösen a modern Szolnok villámgyors térdre kényszerítésének) felemlítésével azt a látszatot akarta kelteni, hogy az oszmán hadigépezet megállíthatatlan, és Eger ellenállása teljesen hiábavaló. Dobóék számára azért volt életbevágó a megadás gondolatának kriminalizálása és halállal büntetése, mert pontosan látták, hogy a korábbi várak nem a falak gyengesége, hanem a védők belső meghasonlása és a török ígéreteknél való bedőlés miatt estek el.

2. Irodalom:

Dramaturgiaiilag ez a tökéletes pont az első rész lezárására: a feszültség a tetőfokára hág, a lapok le vannak osztva, megismertük a védők pontos létszámát, hátterét és az ellenség félelmetes erejét, valamint ultimátumát. Azzal, hogy a rész a vitézek „csendes, merész szívével” és vidámságával zárul, Tinódi egy hatalmas morális és érzelmi magaslatra emeli a hallgatóságot, felkészítve őket a következő részben kibontakozó, tényleges ostrom és a véres harcok borzalmaira.

3. Kreativitás:

A tizedes azonnal rácsapott a fiú vállára, és olyan erővel szorította meg a posztóruháját, hogy a fiatal suhancnak bennszakadt a lélegzete. „Tartsd bent a fogad mögött azt a gyáva szót, kölyök, mert ha a porkoláb fülébe jut, a fejed még azelőtt a porba hullik, hogy az első török ágyú megszólalna!” – sziszegte a sötétben, miközben a bástya alatti kemencék parázsára mutatott. „Egerben a megadás nem menekülés, hanem a biztos bitófa; itt mindannyian felesküdtünk, úgyhogy inkább a puskaporos skatulyádat ellenőrizd, ne a pasa hazug ígéreteit!”